

København

Dansk Bibelinstitut

Undertegnede

Lisbeth Thomsen

der har forfattet nærværende emneopgave / ~~speciale~~ (streg over)
Jesaja 1,2-20 i den nyere forsknings lys

af hvilket et eksemplar arkiveres på Dansk Bibel Institut

A) ☒ giver hermed min tilladelse til at; eller

B) ☐ ønsker at blive kontaktet før

der citeres i opgaver / publikationer, dog under den forudsætning;
at forfatterens navn samt afhandlingens titel og årstal opgives.

Der er derimod ikke med denne erklæring givet tilladelse til at
afhandlingen - eller dele deraf - gengives på tryk.

C) ☐ ønsker ikke at der citeres fra afhandlingen.

I øvrigt finder lov nr. 158 af 31/5-1961 om ophavsretten til
litterære og kunstneriske værker anvendelse.

København den 23/10 1985 Lisbeth Thomsen
Underskrift

Evt. kontaktadresse:

.....

BED

Emneopgave i Gammel Testamente

Jesaja 1,2 - 20 i den nyere forsknings lys

Disposition:

1. Indledning
2. Eksegese
 - 2.1. Oversættelse
 - 2.2. Detaileksegese
 - 2.3. Parafrase
 - 2.4. Inddeling
 - 2.5. Kontekstanalyse
 - 2.6. Datering
3. En gennemgang af den profetiske RIB - form
 - 3.1. Gerichtsrede
 - 3.2. Covenant Lawsuit
 - 3.3. RIB - pattern
4. Jesaja 1,2 - 20 som en RIB - form
5. Sitz im Leben
 - 5.1. Den israelitiske psyke
 - 5.2. Kulten
 - 5.3. Retten i porten
 - 5.4. De internationale traktater
6. Konklusion

15/8 1984

Vejleder: Eduard Nielsen

Lisbeth Thomsen

Jesaja 1,2 - 20 i den nyere forsknings lys.

1. Indledning

Hensigten med nærværende opgave er at give en sproglig og eksegetisk gennemgang af Jes.1,2 - 20 med en behandling af de relevante problemstillinger samt foretage en undersøgelse af forskningens resultater inden for de seneste år. Hermed tænkes på problematikken angående Gerichtsrede, Covenant Lawsuit og RIB, som har fået navn efter glosen 17, samt disses eventuelle Sitz im Leben.

2. Eksegese

2.1. Oversættelse

- V.2. Hør I Himle, lyt til du jord, for Herren taler: Jeg har opfostret og opdraget sønner, og de har gjort oprør imod mig.
- V.3. En okse kender sin ejer og et æsel sin herres krybbe, men Israel kender intet, mit folk fatter intet.
- V.4. Ve det folk, der synder, den slægt, der er tyngt af skyld, ugerningsmænds afkom, børn der fordærver. De forlod Herren, handlede respektløs mod Israels Hellige og vendte ham ryggen.
- V.5. Hvor vil I slås igen, siden I fortsætter frafaldet? Hele hovedet er sygt, hele hjertet er svagt.
- V.6. Fra fodsål til isse er intet uskadt på det - brud, flænger og friske sår. De er ikke presset ud, ikke forbundne og ikke lindret med olie.
- V.7. Jeres land er lagt øde, jeres byer er brændt. Fremmede æder jeres afgrøde for jeres øjne. - En ødelæggelse som ved fremmedes hærgen.
- V.8. Sions datter er levnet som en hytte i en vingård, som et vagtskur på en agurkemark, som en by, der er belejret.
- V.9. Hvis ikke Hærskarers Herre havde levnet nogle få overlevende til os, da var vi som Sodoma, lignede Gomorra.
- V.10. Hør Herrens ord, I Sodomas herskere! Lyt til Herrens lov, du Gomorrafolk!
- V.11. Til hvad nytte er jeres slagtofre for mig, siger Herren. Jeg er mæt af vædderbrændofre og fedkalves fedt og blod af okser, lam og bukke har jeg ikke lyst til.
- V.12. Når I kommer for at stedes for mit ansigt, hvem forlanger så, at I skal nedtrampe min forgård?
- V.13. Fortsæt ikke med at bringe tomt afgrødeoffer, en vederstyggelig offerrøg er den for mig. Nymånefest, sabbatsdag, festlig forsamling - jeg afskyr uret og festlig samling.
- V.14. Jeres nymånefester og højtider hader min sjæl. De er for mig en byr-

de, jeg er træt af at bære.

V.15. Når I udbreder jeres hænder, skjuler jeg mine øjne for jer. Lige-
gyldigt hvor meget I beder, hører jeg det ikke. Jeres hænder er ful-
de af blod!

V.16. Tvæt jer, rens jer, fjern jeres onde gerninger fra mine øjne! Hør
op med det onde!

V.17. Lær det gode, spørg efter ret, vejled undertrykkeren, skaf den fa-
derløse ret og før enkens sag!

V.18. Kom dog og lad os gå i rette med hinanden, siger Herren. Hvis jeres
synder er som skarlagten, skal de blive hvide som sne. Hvis de er rø-
de som purpur, skal de blive som uld.

V.19. Hvis I er villige og adlyder, skal I æde landets goder.

V.20. Hvis I nægter, så I er genstridige, skal I ædes af sværd, thi Her-
rens mund har talet.

2.2. Detaileksege

V.2 שָׁמְעוּ שְׁמִי וְהֶאֱזִינִי אֲרָץ En imperativ med waw conjunctivum kan følge
en anden imperativ for at lægge større vægt på opfordringen ved at ind-
føre en parallel tanke.¹ Påkaldelsen af himmel og jord vil blive behand-
let senere. Især en opfattelse af denne påkaldelse er fremhævede, nem-
lig den, at Himmel og jord optræder som vidner. כִּי יְהוָה דָּבָר understre-
ger, at budskabet, som bringes ikke er fra profeten selv, men kommer fra
JHVH.² בָּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי Der er her ikke tale om to sagligt forskel-
lige handlinger.³ I udtrykkende ligger blot det, at JHVH har gjort Israel
til sit folk og givet dem landet. Verberne גָּדַל og רָוַם betegner JHVH's
velgerninger mod folket. Sammenstillingen viser, at verberne ikke er i-
dentiske. רָוַם, i LXX ὑψώσα, i Vulgata exaltavi, refererer sandsynligvis
til Israels storhed i sammenligning med nationernes. Der er dog antagelig
tænkt på betydningen opdrage (smlg. Jes. 23,4 hvor de samme gloser er an-
vendt og hvor sammenhængen bevirker denne oversættelse.)⁴ Sønneforholdet
til JHVH grunder sig på kaldelsen i Ægypten og udfrielsen derfra (Ex.
4,22.)⁵ Hvis 2b forstås sådan, korresponderer dette med preambel og his-
torisk prolog i de hetittiske traktater.⁶ וְהֵם skal oversættes og (ener-
gisk) i. st. f. men (adversativt). וְהֵם er at opfatte som casus pendens
og folkets overtrædelser kommer herved til at virke endnu mere voldsom
og forfærdelig.⁷ פָּשַׁע hører oprindeligt hjemme i den politiske sfære og
betegner oprør og brud på et juridisk forhold. Her er der tale om over-
trædelser af JHVH's bud.⁸

V.3 En sammenligning af Israels folk og dyrene. Oksen og æslet betragtes
som de mindst intelligente dyr, som, deres dumhed til trods, holder sig

til deres ejer. Israel derimod er så meget dummere, idet folket ikke holder sig til JHVH og hans anordninger.⁹ Talen om erkendelse og indsigt peger hen på en evt. forbindelse med visdomslitteraturen.¹⁰ Billedsproget med oxen og æslet og fader-søn forholdet er med til at vise Israels fejlagtige forhold til JHVH.¹¹ **לֹא יָדַע** kan betyde at være uden sans og erkendelse (smlg. Sl.82,5). **הַתְּבוּנָה** betyder den ved nøje iagttagelse vundne erkendelse.¹²

V.4 **הוֹי** er et udråb, der er såvel klagende som truende.¹³ Verset indleder det generelle billede af dårlig moralsk tilstand i nationen, hvilket er resultatet af en fremmedgørelse over for JHVH, v.2b.¹⁴ Iflg. Kaiser angiver **הוֹי** begyndelsen på en ny taleenhed.¹⁵ Profeten føjer et nyt ve-råb til den guddommelige anklage, der er en blanding af trussel, Scheltrede og klage.¹⁶ **וְעַל** og **וְגַם** er determinerede i sig selv, hvorfor artik-len efter digterisk sprogbrug kan mangle.¹⁷ **הַזֵּטָא** er en aktiv ptc. i qal, som betegner det konstante og vanemæssige.¹⁸ Iflg. Buhl kan det have samme betydning som nomen agentis **הַזֵּטָא**, syndig.¹⁹ De mangfoldige synder, som nævnes i v.4, samles i 4b til frafaldet fra Gud.²⁰ **זֶרַע מֵרַע**

har to momenter i sig: 1) en slægt bestående af syndere og 2) en hentydning til fædrenes brøde.²¹ **בְּנֵי מִשְׁחִיתִים** Til trods for folkets fordærv er det alligevel sønner, som selv om det burde handle som sådanne, for-dærver både sig selv og andre.²² **קְדוֹשׁ** betegner JHVH's fuldstændige adskillelse fra hans skabninger, hans selvtilstrækkelighed såvel som hans afstand til alt, hvad der er syndfuldt.²³ **נִזְוֵר** af **זָוַר** er nifal pfkt. En påfaldende term, der af nogle læses som **נִסְגָּר** (Jes.50,5) unddrage.

נִזְוֵר אֶהוּר mangler i Septuaginta, der i de to foregående sætninger har 2.pers. i.st.f.3.pers. I så fald passer teksten bedre til v.5, hvor der også er tale om 2.pers.. Muligvis er der tale om en bevidst rettelse.²⁴

V.5 **עַל-מָה** Segol i st. f. qamæs kan skyldes at **עַל-מָה** står langt fra sætningens hovedtone.²⁵ **עַל-מָה** har to betydninger: 1) hvorfor og 2) hvorpå/hvor. Buhl foretrækker sidstnævnte, da det giver et mere energisk udtryk og også passer med v.6, hvor talen er om et forslået legeme. Menin-²⁶ gen er altså den: hvor er der endnu plads til, at I kan blive slået? Con-damin foreslår imidlertid oversættelsen " hvorfor ", fordi der for den, der volder en anden smerte ingen grund er til at spekulere over, om der endnu er hele områder på kroppen.²⁷ P.g.a. den tekstmæssige sammenhæng, mener jeg " hvor " må foretrækkes, da dette giver den bedste mening med eftersætningen. Gitay nævner, at v.5 - 7 er et eksempel på en levende tekst med en sjælden sprogbrug, der giver en illusion af følelsesmæssig dybde. Ulykken er ikke traditionelt beskrevet. Benyttelsen af både tradi-tionelle og utraditionelle elementer fører til at tilhørerne lytter og

nås med budskabet.²⁸ I v.5 - 6 sammenlignes folkets tilstand med en slaves eller søns, der er pisket p.g.a. opsætsighed.²⁹ Sandsynligvis er billedet brugt om en søn, som tugtes snarere end om en slave, netop fordi JHVH betegner Israel som sine børn. Israel tugtes for sine synder og sit frafald fra JHVH. Dette frafald udspecificeres i v.10 - 17.

לְכָל Der er her to mulige oversættelser: 1) ethvert hoved og ethvert hjerte eller 2) hele hovedet og hele hjertet. Sidstnævnte er mulig, da man i digterisk stil ofte har betydningen "hel" også foran ord uden artikel.³⁰ Med oversættelsen "ethvert" menes den enkelte israelit. Imidlertid peger konteksten hen på oversættelsen "hel" ved talen om et legeme, folket. Ligeledes står også sæd og slægt i sg.³¹

V.6 Det forslåede legeme, folket, som er dækket af talrige gamle og friske sår, lider og straffes p.g.a. synd og frafald (jvf. Dt.28,35). Den eneste, som kan lindre de oplejede sår og slag er JHVH.³²

V.7 Billedsproget fra v.6 fortolkes. Iflg. Kaiser er tidspunktet Nebukadnesars belejring i 587 snarere end Sankeribs belejring i 701.³³ Tankegangen flyttes nu fra folket til landet, som er ødelagt p.g.a. fjendernes hærgen." For jeres øjne " peger hen på v.8, hvor Sion, Jerusalem, er det eneste, der er tilbage. Indbyggerne i byen kan se på, at fjenderne æder deres afgrøder i omegnen af Jerusalem.³⁴ וְשִׁמְמָה כַּמְהַפְכַת זְרִים Conjectur for זְרִים er זְרִים . זְרִים er bevidnet også i LXX, men har voldt så mange vanskeligheder, at Sodoma er blevet foreslået i st.f.." Fremmede " kan enten stå som en objektiv eller subjektiv genitiv. Den subj.gen. giver iflg. Buhl en for mat oversættelse. Den obj.gen. medfører iflg. Buhl, at fjenderne så må ses som en faktisk betydning som Guds fjender. Buhl foretrækker conjecturen זְרִים, fordi den passer bedst ind i sammenhængen og fordi verbet הִפָּךְ bruges i forb.m. Sodomas undergang. Da זְרִים imidlertid er bevidnet og teksten i sig selv giver god mening, må denne foretrækkes.³⁵

V.8 Sions datter er Jerusalem, som iflg. semitisk tankegang er fem..³⁶ Kaiser læser teksten ud fra den tanke, at Jerusalem er ødelagt og prisgivet ethvert røverisk angreb.³⁷ Teksten selv siger dog blot, at Jerusalem er levnet som en by, der er ensom og belejret. בַּת er fem.sg. med kollektiv betydning og betegner indbyggerne i en by eller et land. Sions datter kan forstås enten som datteren, der kommer fra Sion eller datteren, som er Sion, Jerusalem - altså en apposition.³⁸ Jerusalem sammenlignes med en hytte, et vagtskur og en belejret by. Hytten i vingården blev rejst i høsttiden og tjente til ly for vagtmanden. Den stod ganske ensom ligesom Jerusalem under belejringen. Vagtskuret i agurkemarken blev brugt til nattevagten. Landet er her lignet ved agurkemarken i modsætning til tidligere, hvor benævnelsen var " landet, der flyder med mælk og honning".

Jerusalem er blot at ligne ved en hytte fremfor en stærk fæstning.³⁹

Buhl forstår " som en belejret by " på den måde, at Jerusalem endnu ikke er belejret, men ligger ligeså ensomt, som hvis det var tilfældet.⁴⁰

V.9 At nogle overlever skyldes alene JHVH's nåde. Han ønsker at give folket en sidste chance for at omvende sig.⁴¹ Der er tale om en betingelse, hvor forudsætningen er et faktum og slutningen hypotetisk.⁴² Sammenligningen med Sodoma går på byens skæbne.⁴³

V.10 V.9's tale om JHVH's nåde svækker den kraftige tiltale her.⁴⁴ Imidlertid er det muligt at opfatte v.9 således, at JHVH ganske vist har leveret en rest, men dette behøver ikke nødvendigvis medføre, at JHVH fortsat vil handle nådigt. Israel har aldrig nogen garanti for JHVH's nåde og troskab. Selv om JHVH har ladet en rest blive tilbage, er denne alligevel syndig og kan risikere Sodomas og Gomorras skæbne. דבר er en teknisk term for den profetiske åbenbaring, som er absolut autoritativ, en rettesnor for tro og liv. Referencen er til de flg. vers.⁴⁵ תורה står parallelt til דבר og refererer derfor ligeledes til de flg. vers.⁴⁶ Verset er en Lehröffnungsformel til den belærende og revsende del.⁴⁷

V.11 למה לי afviser, at ofrene skulle have nogen som helst værdi for JHVH.

כֹּשֶׁם mangler i LXX og er en senere tilføjelse.⁴⁸ Kaiser mener, at tanken om at kunne bringe guden en gave i form af et offer er sen. Dette behøver ikke at være tilfældet, da det at bringe ofre har været almindeligt også i Israel (smlg. Ex. 22, 29). Hvor patriarkerne har bygget altre, har de også ofret. JHVH's vægring mod ofrene skyldes folkets misbrug af disse.⁴⁹

V.12 לראות er nifal og oversættes derfor: vise sig/stedes for. Formen betragtes dog mere naturligt som en qal og der er derfor tale om qere, der er skrevet i st. f. at skue JHVH's åsyn.⁵⁰ מִי-בֹקֵשׁ זֵאִית מִידְּכֶם רֹמֵס הָצִרִי ⁵¹ " At søge af ens hånd " kan oversættes " hvem forlanger af jer ". Kaiser finder et parallelt udtryk i 1. Sam. 20, 16 og hævder derfor deuteronomistisk indflydelse. Et enkelt eksempel er dog ikke tilstrækkeligt til at godtgøre denne formodning.⁵² " At nedtrampe min forgård " hentyder til offerdyrenes nedtrampning.⁵³

V.13 לֹא תִסְפֹּר er en prohibitiv, et absolut forbud mod flere ofre.⁵⁴

מִנְחָה bruges som betegnelse for et offer, som formelt set opfylder Moselovens forskrifter, men som i virkeligheden ikke er andet end død hykleri.⁵⁵

V.14 Udtrykker endnu stærkere JHVH's had til festerne. נִפְשִׁי betegner det inderste i JHVH's væsen og hadets karakter understreges derved.⁵⁶

V.15 Bønnen er en vederstyggelighed for JHVH p.g.a. folkets forhold til ham og opfyldes derfor ikke.⁵⁷ Synden betegnes som blodbesmittelse, der klæber ved folkets hænder. דָּמָם i pl. betegner det voldeligt udgydte

blod, som bevirker at folket ikke kan udføre de hellige handlinger.⁵⁸

V.16 V.16 og 17 indeholder ~~to~~ advarsler, hvorved den sande og den falske gudsdyrkelse skildres. De negative advarsler indeholder påbud om renselse fra synd. JHVH kræver, at folkets hjerter og sind nyskabes. Hensigten hermed er at folket skal indse, at det er umuligt og derfor opsøge JHVH og angre.⁵⁹

V.17 Indeholder fem positive formaninger.⁶⁰ ~~וְשֹׁפָט~~ har den snævre betydning retspleje og er altså brugt i juridisk forstand henvendt til dommerne. Påbudet om at spørge efter ret udmøntes i tre eksempler, der er den sande prøvesten for retfærdigheden,⁶¹ og som endvidere peger hen på den sociale uretfærdighed, der præger folket.⁶²

V.18 JHVH fremtræder som modstander, der ønsker en retsafgørelse med Israel. Situationens fiktive karakter fremgår af, at folket ingen chance har for at unddrage sig JHVH's dom. Kaiser oversætter v.18b som to spørgsmål, der medfører et nej. Begrundelsen er, at et syndigt folk ikke lige pludseligt kan blive syndfrit og at et skyldigt folk ikke kan behandles som et uskyldigt.⁶³ ~~וְלֹא~~ er imperativ, som dog mildnes af ~~אֲנִי~~, hvorved indkaldelsen til retssag snarere bliver til en invitation. Buhl hævder, at en positiv besvarelse af spørgsmålene ville føre til absurditet.⁶⁴ K.Nielsen mener, at en oversættelse som den autoriserede danske strider imod Jesajas teologi og derfor ikke er anvendelig. Et retorisk spørgsmål, der skal besvares med nej, yder imidlertid ikke versene retfærdighed og K.Nielsen foretrækker derfor oversættelsen fra New English Bible: "Though your sins are scarlett they may become white as snow; though they are dyed crimson, they may yet be like wool". Derved tydeliggøres at JHVH stiller sine betingelser.⁶⁵ Young oversætter v.18b som et tilsagn om syndstilgivelse.⁶⁶ Umiddelbart er den engelske oversættelse besnærende og sandsynlig. Alligevel mener jeg, at en oversættelse, der fremhæver JHVH's betingelsesløse tilgivelse, er mulig. Den hebraiske tekst lader sig oversætte på begge måder. ~~אֲנִי~~ gør indbydelsen til rettergang mere positiv. V.19 og 20 må så forstås sådan, at der efter tilgivelsen af synd må følge et liv efter JHVH's vilje, "Villige" og "genstridige" kan forstås i forb. m. rettergangen, så meningen bliver følgende: Hvis I er villige til at møde op til rettergang og blive dømt skyldige for derefter at få tilgivelse, skal I æde landets goder. Er I derimod genstridige og stiller jer uden for JHVH's dom og tilgivende nåde, skal I dø.⁶⁷

V.19 - 20 Svarer til det valg, folket stilles overfor i Dt.30,15. Nogle vokaliserer ~~וְאָמַרְתָּ~~ som qal og oversætter: skal I fortære sværdet. Dette er kun et enkelt billede på den undergang, som ulydigheden vil medføre.⁶⁸

~~כִּי פִי יְהוָה דָּבַר~~ besegler forjættelse og trussel og tilkendegiver klart,

at den, som taler, ikke er profeten, men JHVH.

2.3. Parafrase

- V.2 - 3 : Jesaja indstævner Himmel og jord og redegør derefter for Israels utaknemmelighed. Dette er holdt i billedsprog.
- V.4 - 9 : Et veråb over Israel p.g.a. dets synd samt en omtale af den ødelæggelse, der har ramt folket, landet og Sions datter.
- V.10-15 : Folket opfordres til at lytte til JHVH's ord, i hvilke hans ulyst og had til folkets ofre, fester og bønner kommer til udtryk. Dette munder ud i den anklage, at folkets hænder er fulde af blod.
- V.16-17 : Påbud fra JHVH om at rense sig fra synd og i stedet øve retfærdighed og ret.
- V.18-20 : JHVH indbyder folket til rettergang og foreholder derefter folket velsignelsen ved at adlyde og forbandelsen ved ikke at adlyde.

2.4. Inddeling

Længden af perikopen Jes.1,2 ff er særdeles omstridt. John T. Willis fremfører i sin artikel 10 punkter, v.h.a. hvilke han argumenterer for, at Jes.1,2 - 20 er en sammenhængende perikope. Disse 10 punkter berører talen, genren, ordvalget, formen og Sitz im Leben, hvilke er så væsentlige elementer, at Willis's gennemgang af disse derfor vil blive refereret her. Willis imødegår undervejs gennem punkterne andre opfattelser og når derved frem til, at 1,2 - 20 er en enhed.⁶⁹

1) Profeten er den talende gennem hele perikopen. Dette kan forstås, som om han enten bringer sit eget budskab eller også fungerer som herold, der bringer det ham givne budskab og altså taler i første person på sin herres vegne.⁷⁰ I indstævningen i v.2a er det ikke nødvendigvis profeten, der påkalder Himmel og jord for derefter at lade JHVH komme til orde. Det er i st. f. muligt, at JHVH taler om sig selv i 3. person. En omtale af sig selv i 3. person svarer også udmærket til omtalen af tilhørerne i 3. person (v.4). Profeten er altså ikke bundet til at referere budskabet i enten 1. eller 3. person, men blander dem. Indstævningen af Himmel og jord er ikke menneskeligt muligt, hvorfor subjektet må være JHVH. Versene 2 - 4, 5b - 6, 8 er JHVH's ord til vidnerne. Versene i 2.pers.pl. 5a, 7, 10 - 20 er JHVH's tale til folket. V.9 er profetens reaktion, da folket selv næppe har en sådan opfattelse af deres synd. Konklusionen bliver således, at JHVH er den talende igennem perikopen, men v.9 er dog profetens kommentar.

2) וְהָיָה i begyndelsen af v.4 er for adskillige forskere et indicium for at en ny perikope begynder. Iflg. Willis kan וְהָיָה dog også stå i slutningen af en perikope (Zak.11,17) eller midt i (Jer.48,46).

3) v.2 - 3 og 4 - 9 hænger sammen, da der ellers vil mangle henholdsvis konklusion og indledning. Efter min mening er v.4 - 9 en uddybning af Israels oprør mod JHVH og frafaldet fra ham. Det ses af den tilstand, som landet og folket befinder sig i, hvilket er en følge af frafaldet. (Jvf. Dt.28,15 - 68). Folkets dårlige opførsel, der er nævnt i både v.2, 3 og 4 taler for en enhed.⁷¹

4) Fohrer hævder i sin artikel, at Jes.1,2 - 26 er en enhed, sammensat af fem oprindeligt uafhængige profetord. Samlingen grunder sig i de ens udtryk og det lignende indhold. Hensigten med versene er at give et overblik over Jesajas forkyndelse.⁷² De enslydende ord og udtryk er iflg. Willis et indicium for en oprindelig enhed. Også de antropomorfiske termer, der er brugt om JHVH, taler for en enhed (v.2 - 3 og 11 - 20). Efter min mening taler ordvalg og lignende indhold for en oprindelig sammenhængende tekst. En sådan vil jo operere med de samme udtryk og have en tydelig tematisk sammenhæng. Gitay imødegår formhistorien, når den taler om, at ændring i stil fra direkte tale til indirekte tale og ændring i meter skyldes en ændring i forfatterskabet.⁷³ For ham at se kan man ikke på basis af stilistisk - formalistiske forskelle inddele 1,2 - 20 i et antal uafhængige orakler, tværtimod må disse forklares ud fra en analyse af talen og " reader - response " kritik som komponenter i et større hele.⁷⁴

Davies betragter v.2 - 3 som en separat enhed p.g.a. metrene: i v.2 - 3 3:3 og i v.4 - 9 3:2 og 2:2 og p.g.a. personskitte: i v.2 - 3 taler JHVH i første person, i v.4 omtales han i 3. person.⁷⁵ En henvisning til metret er for mig at se ikke tilstrækkeligt til at fastslå, at der er tale om separate enheder. Hvis v.2 - 3 er en lawsuit⁷⁶ og dermed har et bestemt meter og hvis v.4 - 9 er en klage indeholdende et andet meter, kan profeten have fremført disse to Gattungen i en helhed. Som Gitay og ligeledes Willis siger det: profeten har sin fulde frihed til at overtage og omforme en Gattung, så den passer til hans eget budskab.⁷⁷

Fohrers antagelse af 1,2 - 20 som en disposition over Jesajas forkyndelse har ikke nødvendigvis sin grund i, at versene er en samling af uafhængige profetord, såvel jesajanske som ikke - jesajanske samlet af en senere redaktør med netop den nævnte hensigt. Ligeså vel kan det grunde sig i en opsummering af profetens budskab fra den tidlige begyndelse og indtil han fremfører dette nær afslutningen på sin karriere.⁷⁸ Sikker er det, at versene ikke er den oprindelige og heller ikke den rent logiske begyndelse på Jesaja - bogen, idet kaldelsen i kap.6 langt snarere må ses som en

sådan.

5) Den generelle beskrivelse af Judas frafald i v.2 - 4, den specifikke beskrivelse i v. 11 - 17 og igen den generelle i v. 20 taler for en enhed. Problemet er imidlertid at v.5 - 9 ikke er med i denne inddeling. Iøvrigt mener jeg, det er søgt at fremstille v. 20 som en generel beskrivelse af synd. V.19 - 20 står helt klart i en indre sammenhæng med v.18 og kan ikke fjernes fra denne. V.20 referer jo også til noget futurisk, hvorimod v.2 - 4 og 11 - 17 refererer til folkets øjeblikkelige situation. Konklusionen bliver derfor, at Willis skelner kunstigt i sin opdeling.

6) V.10 vil ikke kunne have været en indledende bemærkning til en jødæisk tilhørerskare, sådan som det hævdes af nogle. Iflg. Willis er v.9 og de foregående vers baggrund for tiltalen i v.10.⁷⁹

7) Det, at v.2 - 20 kan betragtes som en RIB, taler for versenes enhed.

8) V.18 - 20 danner en naturlig konklusion på v.16 - 17 og v.10 - 17 mangler en god konklusion uden v.18 - 20. Ydermere kan v.18 - 20 ikke stå alene. For mig at se mangler v.11 - 17 ikke nødvendigvis en konklusion, da versene især 16 og 17 kan stå som en afsluttende opfordring til at slippe det syndige liv og i stedet handle retfærdigt. Imidlertid kræver v.18 en forudgående anklage p.g.a. synd, for at JHVH's nådige handlinger på enestående vis kan fremhæves.

9) V.2 - 20 kan meget vel afspejle den samme historiske baggrund.⁸⁰

10) Udtrykkende *כי פי יהוה דבר* og *כי יהוה דבר* i henholdsvis v.2 og v.20 danner en god ramme om prikopen. Det samme mener Harvey, som også opfatter v.2 - 20 som en oprindelig sammenhæng, med undtagelse af v.4 - 9, som må antages at være tilføjet, fordi der her skildres en allerede udført ødelæggelse.⁸¹

Kaiser opdeler v.2 - 20 i de sædvanlige enheder på linje med Fohrer og henlægger de enkelte afsnit til forskellige tidspunkter, fortrinsvis eftereksilske og dermed deuteronomistiske. Hans opfattelse iøvrigt er afgjort deuteronomistisk og alt, hvad han arbejder med inden for Jesaja, vil som følge deraf bære præg af deuteronomisme. Der er derfor ikke så meget at sige om hans tanker, udover at udgangspunktet og den overordnede idé præger hans resultater.

Konklusionen efter denne gennemgang bliver, at Jes.1,2 - 20 er en oprindelig sammenhængende enhed, i hvilken profeten helt igennem er den, der taler på JHVH's vegne med undtagelse af v.9, der er en profetisk refleksion.

2.5. Kontekstanalyse

Versene 1,2 - 20 står mellem v.1 og v.21 - 31. Ydermere står de i den del af Jesaja - bogen, der udgør kap.1 - 12, som indeholder en række profetier, der alle gælder Israel. Kap.1,1 danner en indledning, om hvilken der er flere formodninger. Young er af den mening, at v.1 er overskrift over hele Jesaja - bogen,⁸² mens andre ser verset som en overskrift alene over kap.1.

2.6. Datering

Iflg. Kaiser viser indstævningen af himmel og jord i v.2 klart en sammenhæng med Deuteronomium. Heller ikke rækkefølgen Juda - Jerusalem er jesajansk, men viser tydeligt deuteronomistisk indflydelse. V.4 - 9 kan tidsfæstes efter Jerusalems ødelæggelse 587, mens v.10 - 20 også bærer præg af deuteronomistisk indflydelse.⁸³ Kaiser anser Deuteronomium for at have sin oprindelse o.590 og som følge heraf må alt, hvad der ligner Deuteronomium hører hjemme omkring dette tidspunkt eller senere, og derfor også de dele af Jesaja - bogen, som afspejler dens tankegang.

Buhl anvender v.5 - 9 til brug for datering, da landets anførte tilstand kan give en fornemmelse af den tidsmæssige baggrund, som sandsynligvis er det store assyriske angreb under Sankerib år 701.⁸⁴ Af samme mening er Fohrer⁸⁵ og også Willis, som dog også nævner muligheden for, at den syrisk - efraimitiske krig 735 - 732 kan være den tidsmæssige baggrund. 701 bør foretrækkes, p.g.a. at ødelæggelsen i v.5 - 8 er mere vidtrækkende end den i forbindelse med den syrisk - efraimitiske krig. Ligeledes kan de allierede meget vel være assyrerne. Den nævnte rituelle aktivitet foretages også i krisetider og sluttelig afspejler " som en by, der er belejret " en situation, hvor Jerusalem ikke er belejret, men afskåret fra det jødiske folk.⁸⁶ Tidspunktet må derfor så sikkert, som det nu er muligt, henlægges til 701.

3. En gennemgang af den profetiske RIB - form

Den tyske, engelske og franske forskning har siden Gunkel arbejdet med den profetiske retstaleform. Iflg. K. Nielsen kan man tale om en meget bred bestemmelse af formen, Gerichtsrede, som udvikler sig til at blive en mere detaljeret beskrivelse af de forskellige taleenheders udformning og opbygning.¹ De tre mest karakteristiske begreber, der er blevet brugt om den profetiske retstaleform er Gerichtsrede, Covenant Lawsuit, og RIB - pattern.² Under den følgende gennemgang vil det kunne bemærkes, at de tre begreber stort set dækker over det samme indhold, skønt ordvalg og opbygning kan variere.³

3.1. Gerichtsrede

Gunkel - Begrich bestemmer i 1933 Gerichtsrede som følger:

I. Skildring af retsscenen

II. Anklagerens tale

- A. Himmel og jord indkaldes som dommere
- B. Opfordring rettet mod anklagede (eller dommerne) til at lytte
- C. Vredt spørgsmål (i 2.pers.) til modparten
- D. Afvisning af modpartens evt. grunde
- E. Det egentlige stridspunkt

III. Dommerens tale

- A. Henvendelse til anklagede
- B. Anklagende forelæggelse af stridspunktet
- C. Erklæring om den anklagedes manglende forsvar
- D. Domskendelse (i 2.pers.)⁴

Gunkels teksteksempler indeholder ikke alle de her nævnte elementer. Gunkel har udformet Gerichtsrede ud fra sin gennemarbejdelse af Sl.50 og 82, men den stadige henvisning til profetsteder, svarende til salmerne, sikrer at Gerichtsrede også dækker over den profetiske Gerichtsrede.

Analysen af formen afspejler tydeligt retten i porten.⁵

Würthwein holder sig til to dele af Gerichtsrede: den indledende bekendtgørelse og anklagen. Anklagen grunder sig på brud på Dekalogens bestemmelser, social uretfærdighed og ringeagt for JHVH's velgerninger. Sitz im Leben er kulten.⁶

3.2. Covenant Lawsuit

Huffman benævner retsprocesformen som Covenant Lawsuit, men knytter iøvrigt til ved Gunkels Gerichtsrede, hvis tre - leddede form Huffman ændrer til to to - leddede bestående af : 1) en beskrivelse af retsscenen og anklagerens tale 2) en beskrivelse af retsscenen og dommerens tale. Covenant Lawsuits litterære baggrund, er, som benævnelsen siger, knyttet til de israelitiske pagtsforestillinger, og såvel den profane retspraksis som de hetittiske traktater spiller ligeledes ind.⁷ Huffman konkluderer, at der er to typer Lawsuit med forskellig nærorientalsk baggrund og forskelligt indhold. Den ene type er forbundet med det guddommelige råd og indeholder ikke appellen til himmel og jord. Den anden indeholder naturelementerne som pagtsvidner samt en historisk prolog og er en anklage mod Israel for brud på pagten.⁸ De tekster,⁹ Huffman har valgt, underbygger helt klart hans hypotese, hvilket er et eksempel på, at udvælgelsen af teksterne er med til at forudbestemme det resultat, som arbejdet med teksterne skulle føre frem til.¹⁰

J.C.Laney refererer i sin artikel til George W. Ramsey, som på baggrund af James Limburgs arbejde med Lawsuit Speeches er nået frem til, at følgende punkter må være indeholdt i en Lawsuit Speech:

- 1) Indstævning af himmel og jord
- 2) Henvisning til JHVH's tidligere velgerninger mod Israel
- 3) Anklage mod den, der har brudt pagten
- 4) Påpegning af at en appel til andre guder er nytteløs
- 5) Advarsel om dom eller selve dommen¹¹

Teksterne,¹² som Laney bruger, indeholder alle profetiske taler, hvor folket og JHVH er deltagere i en retsproces. Denne proces er den samme som en Covenant Lawsuit, bragt af en budbringer til en vasal p.g.a. folkets pagtsbrud, og har som sådan sit Sitz im Leben i de hetittiske traktater.¹³ Clements udgave af Covenant Lawsuit er en gengivelse af G.E.Wrights og Sitz im Leben er retten i porten.¹⁴ Disse to forskellige former for Covenant Lawsuit viser, at den udformning, Covenant Lawsuit får, er bestemt af det Sitz im Leben, som den enkelte forsker knytter til ved.

3.3. RIB - pattern

Harvey betragter de profetiske anklagers struktur som RIB - pattern. Anklagetalerne kan enten være fuldstændige eller ufuldstændige. Den fuldstændige anklage ser ud som følger:

- 1) Appel til Himmelf og jord og appel til alle om at høre efter
- 2) Erklæring om JHVH's ret til at handle, som han gør
- 3) Anklage mod gudsfolket, der har været ulydig mod pagten
- 4) Forhør uden forventning om svar
- 5) Anklagetale, normalt historisk begrundet, der opregner JHVH's velgerninger og folkets utaknemmelighed
- 6) Erklæring om de fremmede guders afmagt eller om det umulige i at genoprette det brudte forhold v.h.a. riter
- 7) Erklæring om Israels skyld
- 8) Trusler om ødelæggelse (Type A)

Positiv befaling om, hvad der kræves for at forbindelsen kan genoprettes (Type B).

Disse 8 punkter kan sammenfattes i fem, som er meget stabile elementer i RIB:

- I. Forberedelserne til processen
- II. Forhør uden forventning om svar
- III. Anklagetale
- IV. Den officielle erklæring om anklagedes skyld
- V. Fordømmelse udtrykt i form af trusler og ikke domskendelse (Type A)

Positiv befaling om, hvorledes de skal forholde sig (Type B)¹⁵
Termen RIB - pattern har Harvey overtaget fra B. Gemser,¹⁶ som fremholder at den RIB - terminologi, som findes i Salmerne, beviser, at RIB - pattern for det meste bruges metaforisk og ikke som en ren litterær stil, men i stedet som en måde at tænke og føle på, en " frame of mind ".¹⁷
Hos profeterne i det 8. årh. får RIB - formen et nyt indhold og en ny applikation og bliver her en strid, i hvilken JHVH indstævner og anklager, truer og dømmer sit udvalgte folk.¹⁸ Herved gøres det klart for folkets åndelige ledere, at der er noget fundamentalt forkert i Israels forhold til JHVH.¹⁹

4. Jesaja 1,2 - 20 som RIB - form

C. Westerman har gjort en betydningsfuld indsats med sine undersøgelser af den profetiske retsforms grundformer, i hvilke han skelner mellem to former for proces: processen mod den enkelte og processen mod folket.²⁰
Strukturen for domsforkyndelsen mod enkeltpersoner bibeholdes, når det gælder hele folket, blot sker der en udvidelse af anklagen og forkyndelsen af dommen.²¹ Det profetiske domsord har udviklet sig fra en forholdsvis enkelt form, hovedsageligt bestående af to elementer: anklage og forkyndelse af dommen.²²

Versenes form er en Rechtsverhandlung, der er karakteriseret ved en omfattende anklage mod folket p.g.a. dets forhold til JHVH.²³

Klagen i v.4 - 9 kan både være en fars klage over sit troløse barn og en klage for retten. Vanskelighederne ved at skelne mellem disse to er for Westerman et indicium for, at den retslige og personlige klage ligger tæt op ad hinanden. Hos Jes. er klagen hver gang rettet mod Jerusalem - ligeledes i Mika 1, og det må derfor antages, at en gammel i sig selv hvilende form ligger til grund, nemlig klagen over en by. Den profetiske torah indeholder både irettesættelse og anvisning.²⁴ Med hensyn til Sitz im Leben nævner Westerman, at han ikke kan gå ind for Würthweins tanker om kulten hvorimod forestillingen om retten i porten som Sitz im Leben er meget tænkkelig.²⁵

Gemser anser 2,1 - 31 for en RIB.²⁶ Teksten i sin helhed passer ikke til den senere RIB - form, men det er jo muligt at formen, som Harvey har fundet frem til, er mere bestemmende for teksten end omvendt. De øvrige tekster, Gemser behandler, falder heller ikke helt i tråd med den senere forsknings opfattelse, men er nok en forløber til den store interesse for de profetiske retstaler.²⁷ Det, Gemser finder spændende, er ikke de enkelte elementer fra retslivet, men det at de forekommer så ofte, så de kan siges at være karakteristisk for semitisk tankegang. Gemsers RIB er ikke be-

stemmende for, om teksten afspejler RIB - pattern, men derimod om teksten indeholder anklager, beskyldninger o.l.

Harvey bygger videre på bl.a. Gunkel og Westermans arbejde med den hensigt at undersøge de profetiske retstalers Sitz im Leben, som han mener, er de hetittiske traktater. Harveys inddeling af versene er stærkt præget af, at han ønsker at finde en RIB - form i teksten:²⁸

I. Appel til Himmel og jord. Erklæring om JHVH's velgerninger og Israels troløshed. (2a, 2b - 3)

II. Forhør (11 - 12)

III. Anklagetale, der afviser enhver mulighed for rituel kompensation (13 - 15b)

IV. Erklæring om folkets skyld (15c)

V. Positiv befaling, der fastslår JHVH's virkelige krav (16 - 20).²⁹

Formen kan henføres til type B.³⁰ Den svarer fuldt ud til begge de mønstre, der er opstillet af Harvey.

Willis's Lawsuit dækker til forskel fra Harveys også versene 4 - 9.³¹

Ydermere ser det ud til, at Willis bestemmer Lawsuit alene ud fra sin analyse af Jes. 1,2 - 20, da gennemgangen tydelig bærer præg af at være knyttet til netop denne tekst. Harveys oversigt synes mere gennemarbejdet og løst fra teksten. Willis burde inddrage flere tekster for at sikre sig, at en Lawsuit ser ud, som den han fremlægger, og Harvey burde være varsom med at lave et for fast RIB - skema, hvor de enkelte led absolut skal passe. Willis' inddeling giver indtryk af, at teksten er en litterær enhed med en logisk og klar sammenhæng, hvilket får Harvey's udeladelse af

v. 4 - 9 til at virke kunstig og unødvendig, men disse vers lader sig imidlertid ikke forene med Harveys RIB - pattern³² og må derfor udelades.³³

Harvey får også problemer med v. 10, som han sidestiller med v. 2, der også er en appel. Denne sidestilling skyldes, at der ikke er plads til en appel på denne plads i Harveys RIB - mønster. Willis nævner ikke v. 10 som en appel, men lader den høre sammen med v. 11 - 15 og har muligvis blot opfattet denne som en opfordring til at lytte godt efter, hvorfor den også uden videre kan føjes sammen med de flg. vers. Willis lægger sig ikke fast på noget Sitz im Leben i form af kult, traktater eller retten i porten, men beskæftiger sig kun med det aktuelle Sitz im Leben, det historiske tidspunkt og sted.

Huffman interesserer sig meget for appellen til himmel og jord og samler derfor i særlig grad sin opmærksomhed om de tekster, der indledes med en sådan appel.³⁴ Da han kun anser Jes. 1,2 - 3 for en Lawsuit bliver inddeling og form flg.:

1) Appel til himmel og jord (2a)

2) Grund til JHVH's klage (2ba)

3) Anklage (2bb)

4) Anklagedes manglende forsvar (3a)

5) Anklagen gentages (3b)

Inddelingen svarer til den af Huffman gængse Lawsuit - form, som han har den fra Gunkel.³⁵ Appellen til himmel og jord forekommer kun i Lawsuit - passager,³⁶ og der er derfor åbenbart tale om en bestemt form.

K. Nielsen anser 1,2 - 3 for en RIB og bemærker i denne forbindelse især billedsproget. Appellen til himmel og jord angiver tydeligvis retsforhandlingen. Disse er at forstå som pagtsvidner, der var tilstede, da pagten ved Sinai blev sluttet, og p.g.a. pagtsbruddet indkaldes de nu som vidner. Det flg. JHVH - udsagn er således en anklage holdt i billedsprog. Faderen og den troløse søn er et billede på JHVH og Israel. Billedbrugen påfører tilhørerne en bestemt holdning, idet de automatisk vender sig mod den troløse søn og dermed mod sig selv. Billedet her forstærkes ydermere af det følgende, hvor Israel i kundskab ikke engang kan måle sig med de mest uvidende dyr. Hermed ender domsscenen og såvel forsvar som egentlig dom mangler. Domsaspektet findes imidlertid skjult, idet billedanvendelsen indirekte anklager folket som skyldigt over for JHVH. Konsekvensen af fader - søn - forholdet medfører straf for sønnen og tekstens indre logik forlanger således en dom.

V.10 - 17 er en profetisk formaning med den hensigt at genopbygge pagtsforholdet. I v.18 - 20 vendes tilbage til domsscenen, hvor JHVH indstævner Israel og sig selv til dom. Disse vers kan ikke indføjes i den traditionelle struktur og ligesom i v.2 - 3 må tilhørerne selv konkludere.³⁷

Så vidt jeg kan se og som der er gjort rede for det i eksegesen, mener jeg, at teksten taler om en ren " nådesbevisning ", og det er mere logisk at se teksten som én sammenhængende RIB i stedet for at splitte teksten op.

Gitay imødegår eksistensen af en RIB - form. Han koncentrerer sig om v.2 - 20, hvilke han betragter som en enhed ud fra den litterære udtryksmåde. Udtrykket " Hør I himle, lyt til du jord " er sjældent i GT og udtrykkene i Mi.6,2 og Jer.2,12 er ikke identiske, hvorfor Gitay må konkludere, at det er for hastigt at antage, at en speciel profetisk udtryksmåde i form af en Lawsuit forefindes. Udtrykket kan muligvis være fra retten i porten, og som sådant behøver det ikke være bundet til en bestemt litterær form, men kan benyttes frit i forskellig kontekst og er således heller ikke begrænset til et bestemt Sitz im Leben. Ydermere tyder sprogbrugen i v.5 - 7 ikke på en snæver brug af en traditionel form, da teksten er meget levende og ordvalget af stor emotionel dybde. Gitay mener, at profeten bryder

litterære konventioner ved sit ordvalg og bruger gentagelser i form af synonymer med den hensigt at vække tilhørerne.³⁸ Min vurdering er, at profeten naturligt vil bryde med en bestemt form og anvende den frit efter behag. En RIB - form i 2 - 20 kan ikke udelukkes, men det er nødvendigt at undgå de alt for snævre metoder til bestemmelse af formen og give rum for en bredere brug af hjælpemidler såsom lingvistik o.l. til bestemmelse af en form.

Gemser anser 1,2 - 31 for en RIB. Inddelingen svarer til de tidligere nævnte, og dette er med til at sandsynliggøre en eksisterende RIB - form.³⁹ Efter min opfattelse går RIB - formen ikke længere end til v.20 med, da de tre sidste vers (18 - 20) er en naturlig afslutning på en enhed. De flg. vers giver ikke indtryk af en fast struktureret enhed. Efter denne gennemgang af de forskellige forskeres opfattelse af Jes.1, 2 - 20 som en RIB - form, mener jeg at kunne konkludere, at en sådan form må eksistere.

5. Sitz im Leben

RIB - formen har flg. mulige Sitz im Leben: den israelitiske psyke, kulten, retten i porten og de internationale traktater.⁴⁰

5.1. Den israelitiske psyke

Gemser mener, at dette Sitz im Leben afslører den bestemte etiske og normative forestilling om JHVH og det religiøse forhold. Retfærdigheden, som udtrykkes her, er den dominerende forestilling i Israels religion og etiske tænkemåde. Ligeledes peger RIB - formen på den udogmatiske og u-systematiske måde at tænke på i de religiøse forhold, som kommer til udtryk i forestillingen om, at alt ligger i JHVH's hænder.⁴¹

Gemsers forståelse af RIB - formen indebærer, at indholdet blot er menneskers tanker om deres eget gudsforhold og egne religiøse forestillinger. En sådan tanke passer ikke sammen med eksegese af afsnittet 2 - 20, hvor en af konklusionerne blev, at profeten var den talende på JHVH's vegne. Gemsers resultater er af en anden type end de øvrige forskeres, netop fordi han ikke arbejder formhistorisk. Han står temmelig ene med sit standpunkt, men hans arbejde er værdifuldt p.g.a. den grundige gennemgang af de tekster, i hvilke glosen rib forekommer.⁴²

5.2. Kulten

Würthwein og Hesse arbejder begge med kulten som Sitz im Leben.

Würthwein opererer med to dele af Gerichtsrede: en indledende bekendtgørelse og anklagen.⁴³ Indholdsmæssigt drejer anklagen sig om brud på Dekalo-

gen, andre forseelser samt social uretfærdighed. Alle anklager knytter sig til JHVH's forbud.⁴⁴ Würthwein redegør for anklagetalernes afhængighed af pagten, idet han hævder, at kun der, hvor der er tale om forpligtelse, kan der også være tale om anklage. Pagtsforholdet mellem JHVH og Israel består i, at JHVH er den givende part og Israel den, der er forpligtet ved konkrete bud og forbud. Et fælles Sitz im Leben for de forskellige profeters Gerichtsrede er sandsynligt, netop fordi der er tale om en Gattung med formmæssig og indholdsmæssig lighed.⁴⁵ Spørgsmålet bliver så, om Gerichtsrede er et metaforisk eller konkret udsagn. Eftersom profeten er den, der taler på JHVH's vegne og er reelt til stede og anklager folket, må der være tale om et konkret udsagn.⁴⁶ En gennemgang af Salmerne⁴⁷ viser, at der her er tale om, at JHVH optræder ved en retsproces.

Den kultiske tydning er,⁴⁸ at Salmerne ikke kun Gattungsmæssigt, men også i deres nuværende tilstand kan udledes af kulten. Anklagede, som gennem en stedfortræder rammes af dommen, er de fremmede folkeslag. Imidlertid er der også en anden side ved retsprocessen, nemlig dommen over Israel selv, hvilket har sin rod i pagtsforholdet og JHVH's forpligtelser. Så ofte som loven blev forelæst og menigheden forpligtet på den, blev menigheden også prøvet på denne lov.⁴⁹ Würthwein konkluderer, at man har kendt JHVH's dom i kulten, som rettende sig mod både de fremmede og folket selv. Hvorvidt de profetiske Gerichtsreden er blevet holdt i kulten må overvejes ud fra hver enkelt.⁵⁰

Hesse er en af de få, som arbejder videre med Würthweins tanker. Han er stort set enig med Würthwein med undtagelse af kultprofetens funktion, som ikke har været at rette anklage mod Israel.⁵¹ Som argument nævner Hesse, at det tekstmateriale, Würthwein har til sin rådighed, er alt for begrænset, når det gælder omtalen af en retsproces i Salmerne. Faktisk drejer det sig i realiteten kun om Sl. 50, som kan have været påvirket af profeternes domsforkyndelse, da det modsatte ikke er bevist. I Salmerne findes således ingen dom over Israel selv.⁵² Imod Würthwein må anføres, at i Jes. 3, 13b (MT) dømmes først folkene dernæst Israel.⁵³ Dette glemmer Würthwein at gøre opmærksom på. Hesse læser teksten uden tekstrettelsen i LXX : først dømmes folkene, dernæst Israel. Dette brud på den traditionelle forkyndelse viser iflg. Hesse, at profeten har et særligt budskab uafhængigt af kulten. Dommen over folkene skal henlede tilhørernes opmærksomhed på det, der siges.⁵⁴ Den skelnen, som Würthwein ikke længere gør mellem Heilsnabi og Unheilsnabi således som i " Amosstudien " er for Hesse at se en fejl. Heilsnabi, kultprofeter, kan aldrig have forkyndt dom og kan dermed heller ikke have anklaget folket.⁵⁵ Würthweins argument for,

at det ville være meningsløst, at folket blev prøvet på pagtens bud, med mindre der i denne forbindelse blev holdt dom, mener Hesse ikke holder.

Folket kan godt have fået læst loven op, uden at profeten har haft til opgave at anklage folket.⁵⁶

Hverken Hesse eller Würthwein kommer ind på Jes. 1,2 - 20, men bruger de tekster, som også hos andre sættes i forbindelse med RIB - formen. Davies redegør for Jes. 1,2 - 3 's tilknytning til pagten ud fra indstævningen af himmel og jord og imødegår både traktat og kult som Sitz im Leben. Lignende indstævninger kendes fra semitisk og akkadisk exorcisme, i forskellige bønner og lovprisningshymner. Også i GT optræder de med forskellig hensigt så som at glæde sig, græde samt lovprise for JHVH. Indstævningen behøver ikke indebære andet, end at naturelementerne indstævnes for at høre JHVH's dom.⁵⁷

Også fader - søn billedet kan føre tanken hen på en pagtssammenhæng, men kan ligeså godt gælde Jesajas egen tid.⁵⁸ Var der tænkt på Exodusberetningen ville sg.-formen יל være brugt i st. f. pl.-formen יללל, som er brugt her.⁵⁹ Benævnelsen far for JHVH kan spores længere tilbage - helt ned til 2. og 3. årt. Fader - søn motivet er altså uafhængig af pagtstanken og skal i stedet sandsynligvis udtrykke det dybe og inderlige forhold, som herskede mellem JHVH og folket.⁶⁰ Verbet יפפ menes af nogle at angive forbindelse med pagten og anses primært for at være et politisk udtryk (1.Kg. 12,16 ff), betegnende oprør mod en regent. I midlertid er denne opfattelse og tolkning for snæver for en sådan glose. Der er i GT eksempler på, at verbet blot dækker over generelle forseelser.⁶¹

Også verbet יט' er blevet betragtet som en teknisk term, der har relation til pagt og traktat. Davies opfatter dog verbet, som det findes i Jer. 8,7, hvor det er brugt i betydningen have kendskab til. Verbet behøver ikke have karakter af pagt.⁶²

Med hensyn til kulten referer Davies til Würthweins Salmegennemgang, hvor JHVH optræder som dommer og hvor JHVH er tilstedeværende i kulten via en " cult - official ". Würthweins argumenter svækkes af Hesses og Westermans. Sidstnævnte påpeger, at glosen rib ikke forekommer i de Salmer, som er citeret af Würthwein. Ej heller er der anklagetaler i disse Salmer, og der er kun lighed i idé, ikke i form.⁶³ Davies kommer ikke selv med yderligere argumenter, men anser disse for tilstrækkelige til en imødegåelse af kulten som Sitz im Leben.

For mig at se er Davies's arbejde med teksten langt mere bredt, dybdegående og genenmarbejdet end Würthweins arbejde tyder på. Alene dette er tilstrækkeligt til at tillægge Davies' arbejde en større værdi. Würthweins konklusioner virker lidt spekulative og kun Hesse har fulgt ham.

5.3. Retten i porten

En tredje løsning findes hos bl.a. Huffmon, der noget summarisk konkluderer " The source of the literary appeal to the natural elements is no doubt actual court procedure, either an appeal to the judges to hear the case or to the witnesses to attend the trial ".⁶⁴ Denne opfattelse har Huffmon bl.a. fra R.B.Y.Scott.⁶⁵ Iflg. Fohrer er Jes. 1,2 - 3 formet som indledning til en Gerichtsverhandlung, i hvilken profeten optræder som Gerichtsdienere, der tilkalder tilhørere og vidner, som er bekendt med forholdene, hvorefter JHVH's anklagetale følger.⁶⁶ Lawsuit - formen har så udviklet sig fra den almindelige daglige retsproces i Israel.⁶⁷

I retten i porten anklagede man en enkeltperson for brud på loven, ligesom også Israel blev anklaget for at have brudt bestemte stipulationer. Davies advarer dog med rette mod at overbetone dette.⁶⁸ Man kender ikke meget til den oprindelige juridiske proces i det gamle Israel og har derfor forsøgt at redegøre for en sådan ud fra de tekster, som omhandler retsprocesser, f.eks. Job.

Davies redegør for de elementer, som man benytter til at hævde retten i porten som Sitz im Leben og imødegår derefter disse. Det drejer sig for det første om JHVH som anklager og dommer, hvilket forekommer i både Jes. 1,2 - 3 og 3,13 - 15. I ingen af de relevante tekster identificeres dommer og anklager, da dette ville underminere den juridiske proces. Hermed er så dette element imødegået.⁶⁹

Der kræves vidner i enhver retssag i Israel.⁷⁰ Imidlertid er der intet hos Jesaja eller andre, der tyder på himmel og jord som vidner. Köhler nævner indkaldelsen i Dt. 32,1, Jes. 1,2 og Mi. 6,2 og mener, den er en afspejling af den retslige skik med indkaldelsen af vidner. Davies benævner dette som gisninger. 3 steder i GT har himmel og jord vidnefunktion: Dt. 4,26, 30,19 og 31,28. De bevidner her, at Israel har brudt pagten.⁷¹

Davies forklaring er, at indstævningen ganske enkelt har til hensigt at gøre opmærksom på vigtigheden af det følgende budskab (jvf. Jes. 41,1 og 49,1 samt Jer. 6,18 ff), hvor himmel og jord optræder som publikum til en højtidelig deklaration.

Som det tredje punkt undersøger Davies domsafsigelsen, som mangler i Jes. 1,2 - 3. Wildberger og K. Nielsen mener, at dommen indirekte er med i teksten og henviser her til Dt. 21,18 - 21. Man kan dog ikke iflg. Davies være sikker på, at Jesaja referer til Dt. Heller ikke i Jes. 3,13- 15 afsiges en dom, fordi teksten indirekte afsiger dommen. Den løsning er iflg. Davies heller ikke indlysende, fordi forseelsen er vag og upræcis. Da der så ikke er noget modstykke til dommen må også gennemarbejdelsen af dette punkt føre til en negativ bedømmelse af retten i porten som Sitz im Leben.⁷²

Sluttelig afviser Davies Boeckers to konklusioner - en negativ: der er ingen anklageformel og en positiv: anklagetalen er rettet mod retsfor-samlingen, eftersom der refereres til anklagede i 3. person. Hans argument er, at profeterne ofte taler i 3. person i anklager. Heller ikke kan det med sikkerhed siges, at Jes. 1,2 - 3 udtrykker en anklage, snarere er der tale om en klage. Skulle der være tale om en anklage, er det iøvrigt mærkeligt, at atmosfæren af opposition mangler. Ydermere: hvis retten i porten altid taler om anklagede i 3. person, er Jes. 3,13 - 15 altså ikke bygget på retten i porten, for teksten taler til anklagede i 2. person.⁷³ Davies er uhyre konsekvent i sin tankegang og levner ingen mulighed for, at profeterne kunne have brugt retten i porten helt frit, så kun selve det, at en retssag holdes, bliver tilbage. For mig at se ville det være en mulighed.⁷⁴

5.4. De internationale traktater

Mendenhall er den første, som arbejder med muligheden af, at RIB - formen i GT kan have sit Sitz im Leben i den del af de hetittiske traktater, som indeholder en vasals forpligtelser over for hans overherre. Disse suzeranitetstraktater havde til formål at understøtte og bevare det indgåede pagtsforhold mellem overherre og vasal, idet først og fremmest overherrens interesser blev varetaget. Der er tale om vasallens forpligtelser og overherrens velvilje og godhed til egen fordel.⁷⁵

I korthed ser traktaterne ud som følger:

- 1) Præambel - præsentation af overherren. Fremhævning af dennes magt og majastæt.
- 2) Historisk prolog - beskrivelse af overherrens tidligere velgerninger, p.g.a. hvilke vasallen bør vise taknemmelighed.
- 3) Stipulationer
- 4) Anmodning om nedlæggelse af pagtsformularen i templet samt en regelmæssig offentlig oplæsning.
- 5) Liste med guddommelige vidner
- 6) Forbandelses- og velsignelsesformel⁷⁶

Traktaterne er fra o. 1400 - 1200 og har iflg. Mendenhall influeret Dekalogen og Josva 24. Bl.a. J.C. Laney bygger videre på denne tanke.⁷⁷ Han påpeger især den nære sammenhæng, der er mellem den kongelige diplomat, som forelæser vasallen overherrens vilje, og profeten. Profeterne anklagede folket for pagtsbrud, kaldte til omvendelse og advarede mod en kommende dom p.g. a. fortsat ulydighed. Profetens rolle er ikke nødvendigvis lånt fra den internationale Lawsuit, snarere har JHVH brugt dette kommunikationsmiddel, fordi det var et kulturelt forstået medium.⁷⁸ Også Lucas støtter sig til

Mendenhalls arbejde⁷⁹ og påpeger, at det 8.årh.'s profeters etiske krav grunder sig på kendskabet til en lovkodeks fra mosaisk tid. Forholdet mellem Israel og JHVH afbilledet som et ægteskab, således som det er beskrevet hos Hosea, kan tyde på at Israel stod i et bestemt forhold til JHVH, nærmere betegnet et pagtsforhold stammende fra Exodusperioden.⁸⁰ Som belæg for at profeterne i 8.årh. kendte traktatformen nævner Lucas to punkter: 1) ulykken som straf for at have brudt JHVH's lov og 2) Lawsuitformen, bl.a. i Jes. 1,2 - 3. Harveys konklusion, at Lawsuitformen er en parallel til suzerænitetstraktaterne, finder Lucas for vidtgående. Det eneste man iflg. Lucas med fuld sikkerhed kan sige er, at Sinaipagten har sin oprindelse i 2.årt. samt har sin form efter vasaltraktaterne. Såfremt Sinaipagten er en genspejling af traktaterne fra det 2.årt. kan det være med til at understrege den mosaiske pagts høje alder.

Mendenhalls arbejde har været af afgørende betydning og er godtaget af mange. Imidlertid arbejder F. Charles Fensham med Kuduruinskrptionerne, hjemmehørende mellem den sidste halvdel af det 2.årt. og 1. halvdel af 1.årt. samt traktaterne fra Sefira og Esarhaddon, sidstnævnte er fra 672 f.Kr., førstnævnte fra midten af 8.årh. Disse aramæiske inskriptioner og traktater har stor lighed med hinanden f.eks. hvad angår forbandelserne.⁸¹ Fensham konkluderer, at det specielt gælder de nærorientalske forbandelser i Kuduruinskrptionerne og traktaterne og profeternes. Ligheden kommer tydeligt frem i terminologien både i de akkadiske, aramæiske og hebraiske sproglige formuleringer.⁸² Der er også lighed mellem forbandelserne mod Israel og de fremmede nationer. Forskellen på traktaternes og GT's forbandelser er den, at førstnævnte ikke opererer med moralske og etiske forpligtelser over for Gud og næsten. En anden forskel er, at GT's forbandelser kan vendes til velsignelse. For det tredje kan nævnes, at de GT - lige tekster taler om en retssag med plads til forsvar, hvorimod de nærorientalske traktaters forbandelser automatisk træder i kraft.⁸³

Fenshams opsummering af ligheder og forskelle viser, at de GT - lige tekster nok har stor lighed med de nærorientalske traktater, men dog har deres egen udformning uafhængig af deres forlæg - ja, i direkte modsætning til disse.

Harvey nøjes ikke med at finde ligheder mellem GT og de nærorientalske traktater, men hævder at den oprindelige Gattung må søges i den internationale ret - den samme ret, som har leveret skemaet for pagten, nemlig de hetittiske traktaer. Grunden til at de nordvestmesopotamiske litterære former findes i GT er enten den, at man under opholdet i Egypten har haft kendskab til de gængse politiske divicer og dermed de internationale traktater eller også stammer kendskabet hertil fra hebræernes tid-

lige ophold i det nordvestlige Mesopotamien. Retsformen er i så fald bibeholdt efter emigrationen. Den første løsning afvises af Harvey med den begrundelse, at en enkelt mand som Moses næppe har kunnet øve så stor en indflydelse. Den sidste løsning ville derimod være mulig.⁸⁴

For mig at se behøver ingen af disse to løsninger være rigtige. Israel havde selv indgået en pagt med assyrerne (2.Kong.16,7) og kendte derfor udmærket traktatformen. Dog kan man overveje, hvor stort et kendskab den enkelte israelit har haft til landets politiske forhold. Det er imidlertid muligt, at traktatformlen har haft afspejlinger i de internationale forhold ned i det små og derfor har været alment kendt.

Davies har intet tilovers for de hetittiske traktater som Sitz im Leben for RIB - formen. Indstævningen af himmel og jord, oprøret mod JHVVH og terminologien i det hele taget er for bl.a. Mendenhall at indicium for afhængigheden af traktaterne. Davies imødegår dette⁸⁵ og konkluderer, at det er tvivlsomt om en tekst som f.eks. Jes.1,2 - 3 skal forstås med traktaterne som baggrund.

Efter denne gennemgang af traktaterne, mener jeg, det er muligt at tale om en vis afhængighed af en bred gruppe af de nærorientalske traktater og ikke kun de hetittiske ud fra den begrundelse, at traktaterne i Den nære Orient har så stor lighed med hinanden, at det er forbundet med den allerstørste vanskelighed at skulle afgøre, hvilke specielle traktater, de bibelske pagts- og RIB-tekster har været afhængig af.

6. Konklusion

Efter behandlingen af Jes.1,2 - 20 såvel eksegetisk som formkritisk må det hermed konkluderes, at teksten er et oprindeligt hele hørende hjemme omkring Sankeribs belejring år 701 og foredraget af profeten Jesaja på JHVVH's vegne. Den specielle RIB - form, som teksten har og som har sin parallel i andre bibelske tekster er influeret af de nærorientalske traktater, men bærer dog også præg af retten i porten. Ydermere viser teksten, at der er en bestemt relation mellem JHVVH og folket med baggrund i pagten. Det er således ikke nødvendigt at lægge sig fast på et bestemt Sitz im Leben, da profeten meget vel kan have benyttet en bestemt form, som han selv har skabt og anvendt ud fra vidt forskellige religiøse, juridiske og/eller politiske forhold i hans personlige omgivelser.

Noter til eksegesen

1) Young (1981) p.33 note 16. 2) Young (1981) p.36. 3) Kaiser (1981) p.29 - 30. 4) Davies (1981) p.40. 5) Kaiser (1981) p.29 - 30. 6) Davies (1981) p.45. 7) Young (1981) p.39. 8) Young (1981) p.39 + K.Nielsen (1976) p.72. 9) Buhl (1912) p.8 + Kaiser (1981) p.30. 10) Kaiser (1981) p.30. 11) K.Nielsen (1976) p.66 - 67 + 72. K.Nielsen (1979) p.314. 12) Buhl (1912) p.9 + Davies (1981) p.49 + K.Nielsen (1976) p.72. 13) Buhl (1912) p.9. 14) Young (1981) p.43 - 44. 15) Kaiser (1981) p.33. 16) Kaiser (1981) p.34. 17) Buhl (1912) p.9. 18) Young (1981) p.44. 19) Buhl (1912) p.9. 20) Buhl (1912) p.9. 21) Buhl (1912) p.9. 22) Young (1981) p.46. 23) Young (1981) p.47 - 48. 24) Buhl (1912) p.10. 25) Young (1981) p.49. 26) Buhl (1912) p.10. 27) Young (1981) p.49. 28) Gitay (1983) p.213 - 214. 29) Kaiser (1981) p.35. 30) Buhl (1912) p.11. 31) Young (1981) p.50. 32) Buhl (1912) p.11 + Young (1981) p.52. 33) Kaiser (1981) p.35 - 36 + Buhl (1912) p.11. 34) Buhl (1912) p.11. 35) Buhl (1912) p.11 - 12 + Young (1981) p.54. 36) Buhl (1912) p.13, jvf. Jes.10,32. 37) Kaiser (1981) p.36 - 37. 38) Young (1981) p.55 note 48. 39) Young (1981) p.55. 40) Buhl (1912) p.13. 41) Kaiser (1981) p.37 - 38. 42) Young (1981) p.56. 43) Young (1981) p.58. 44) Buhl (1912) p.15. 45) Young (1981) p.60. 46) Young (1981) p.60 + Buhl (1912) p.15. 47) Kaiser (1981) p.43. 48) Buhl (1912) p.16 - 17. 49) Young (1981) p.61. 50) Buhl (1912) p.17., jvf. Ex.33,20. 51) Buhl (1912) p.17. 52) Kaiser (1981) p.42. 53) Buhl (1912) p.18. 54) Buhl (1912) p.18. 55) Young (1981) p.65. 56) Young (1981) p.67. 57) Young (1981) p.68. 58) Buhl (1912) p.20. 59) Young (1981) p.71. 60) Young (1981) p.72. 61) Buhl (1912) p.20. 62) Young (1981) p.74. 63) Kaiser (1981) p.50. 64) Buhl (1912) p.23. 65) K.Nielsen (1976) p.70. 66) Young (1981) p.76 - 77, jvf. Fohrer (1962) p.262. 67) Jvf. Jes.30,15-21, hvor en lignende nådesbevisning er at finde. 68) Young (1981) p.78. 69) Willis (1981) p.68 - 72. 70) Jvf. Laney (1981) p.314 + Würthwein (1952) p.9 + Westerman (1960) p.66. 71) Gitay (1983) p.218. 72) Fohrer (1962) p.253 - 255. 73) Gitay (1983) p.210. 74) Gitay (1983) p.212. 75) Davies (1981) p.41. 76) Jvf. nedenfor punkt 3.2 77) Willis (1984) p.71 + Gitay (1983) p.211. 78) Willis (1984) p.77 + Young (1981) p.28 note 3. 79) Willis (1984) p.70. 80) Jvf. punkt 2.6 ovenfor. 81) K.Nielsen (1976) p.65. 82) Young (1981) p.27. 83) Kaiser (1981) p.31, 34, 36, 42, 50. 84) Buhl (1912) p.4, 5, 7. 85) Fohrer (1962) p.257. 86) Willis (1984) p.75 - 76.

Noter til punkt 3 - 5

- 1) K.Nielsen (1976) p.5. 2) K.Nielsen (1976) p.43 - 45. 3) K.Nielsen (1976) p.46. 4) K.Nielsen (1976) p.44. 5) K.Nielsen (1976) p.28 - 29.
- 6) Würthwein (1952) p.7 - 8. 7) Huffmon (1959) p.295. 8) Huffmon (1959) p.291 - 293. 9) Huffmon (1959) p.285. 10) K.Nielsen (1976) p.45. 11) Laney (1981) p.321 + 323. 12) Hosea 4,1 - 3, Mika 6,1 - 5, Jes.1,2 - 3, Jes.1,18 - 20. 13) Jvf. punkt 5.4. nedenfor. 14) Clements (1975) p.17 - 18.
- 15) K.Nielsen (1976) p.45. 16) K.Nielsen (1976) p.29. Harveys tekster: Dt.32,1 - 25, Jes.1,2 - 3 + 10 - 20, Mika 6,1 - 8, Jer.2,2 - 37, Sl.50.
- 17) Gemser (1955) p.128. 18) Gemser (1955) p.128 - 129. 19) Gemser (1955) p.133. 20) Westerman (1960) p.93. 21) Westerman (1960) p.131 ff + 133 ff. 22) Westerman (1960) p.143. Tekster: Jes.5,1 - 7, Mika 6,1 - 5, Hos.2, 4 - 17, 4,1 - 3, 4,4 - 6, 12,3 - 15, Jer.2,5 ff, 25,31, Mal.3,5. 23) Westerman (1960) p.143. 24) Westerman (1960) p.145 - 146. 25) Westerman (1960) p.63. 26) Gemser ((1955) p.130. 27) K.Nielsen (1976) p.17 - 18 + Gemser (1955) p.128. 28) K.Nielsen (1976) p.66. 29) K.Nielsen (1976) p.65. 30) Jvf. punkt 3.3. ovenfor. 31) Willis (1984) p.73 - 74. 32) K. Nielsen (1976) p.45. 33) K.Nielsen (1976) p.68. 34) Tekster: Jes.1,2 - 3, Mika 6,1 - 8, Jer.2,4 - 13, Jes.3,13 - 15, Sl.50. 35) Huffmon (1959) p. 286. 36) Huffmon (1959) p.289. 37) K.Nielsen (1979) p.314 - 315. 38) Gitay (1983) p.210 - 214. 39) Gemser (1955) p.130. 40) K.Nielsen (1976) p.40 - 42. 41) Gemser (1955) p.136 - 137. 42) K.Nielsen (1976) p.18. Tekster: Hos.4,1 ff, 12,3, Mika 6,2 ff, Jer.25,4, Jes.3,13 ff. Mal.3,5, Jes.1,18, Jer.2,5 ff, 43) Würthwein (1952) p.7 - 38. 44) Würthwein (1952) p.9. 45) Würthwein (1952) p.9. 46) Würthwein (1952) p.9, 47) Tekster: Sl.96,11 - 13, 98,7 - 9, 76,8 - 10, 50,1 - 7. 48) Würthwein (1952) p.11 note 3. 49) Würthwein (1952) p.12 - 13. 50) Würthwein (1952) p.14 - 15. 51) Hesse (1973) p.46. 52) Hesse (1973) p.47. 53) Hesse (1973) p.48. 54) Hesse (1973) p.48 - 49 + K.Nielsen (1976) p.15 - 16. 55) Hesse (1973) p. 50 - 51. 56) K.Nielsen (1976) p.17 + Hesse (1973) p.51 - 52. 57) Davies (1981) p.44 - 45. 58) Davies (1981) p.46. 59) Davies (1981) p.46 - 47. 60) Davies (1981) p.47. 61) Tekster: Hos.7,13, Amos 5,12, Job 14,17, Sl.19,14. 62) Davies (1981) p.49. 63) Davies (1981) p.58. 64) Huffmon (1959) p.293. 65) Huffmon (1959) p.290. 66) Fohrer (1962) p.255. 67) Davies (1981) p.51. 68) Davies (1981) p.51. 69) Davies (1981) p.53. 70) Tekster: 1.Kong 21,8 ff, Jer.26,11, Dt.17,7 Dt.19,18 ff. 71) Davies (1981) p.54. 72) Davies (1981) p.55 - 56. 73) Davies (1981) p.56 - 57. 74) Jvf. Gitay og Willis i punkt 4. 75) Mendenhall (1960) p.30 - 32. 76) Mendenhall (1960) p.33 - 37. 77) Laney (1981) p.321. 78) Laney (1981) p.322 - 323. 79) Lucas (1982) p.19. 80) Lucas (1982) p.21. 81) Fensham

(1963) p.157 ff. 82) Fensham (1962) p.1 - 9. 83) Fensham (1963) p.172 -
175. 84) Harvey (1962) p.192. 85) Jvf. punkt 5.2.p.18.

LITTERATURLISTE

Buhl, F.,	Jesaja, 2. udgave
København og Kristiania 1912, p.3 - 24	22
Clements, R.F.,	Prophecy and Tradition,
Oxford 1975, p.8 - 23	16
Davies, E.W.,	Prophecy and Ethics,
Journal for the Study of the Old Testament,
Sheffield 1981, p.40 - 64	25
Fensham, F.C.,	Common Trends in the Curses of the Near Eastern
Treaties and Kuduru-inscriptions Compared with
Maledictions of Amos and Isaiah,
Zeitschrift für die alttestamentliche Wissen-
schaft (75) 1963, p.155 - 175	21
Fensham, F.C.,	Malediction and Benediction in Ancient Near
Eastern Vassal-treaties and the Old Testament,
Zeitschrift für die alttestamentliche Wissen-
schaft (74) 1962, p.1 - 9	9
Fohrer, G.,	Jesaja 1 als Zusammenfassung der Verkündigung
Jesajas,
Zeitschrift für die alttestamentliche Wissen-
schaft (74) 1962, p.251 - 268	18
Gemser, B.,	The rib- or Controversy-Pattern in Hebrew
Mentality,
Supplements to Vetus Testamentum vol. III,
Leiden 1955, p.120 - 137	18
Gitay, Y.,	Reflections on the Study of the Prophetic
Discourse,
Vetus Testamentum XXXIII (2) 1983, p.207 - 221	15
Harvey, J.,	Le " Rib-Pattern " requisitoire prophétique
sur la rupture de l'alliance,
Biblica (43) 1962, p.172 - 196	25

- Hesse, F., Wurzelt die prophetische Gerichtsrede im
Israelitischen Kult?
Zeitschrift für die alttestamentliche Wissen-
schaft (65) 1973, p.45 - 53 9
- Huffman, H.B., The Covenant Lawsuit in the Prophets,
Journal of Biblical Literature
(78) 1959, p. 285 - 295 11
- Kaiser, O., Das Buch des Propheten Jesaja Kapitel 1 - 12,
Göttingen 1981, p.19 - 51 33
- Kraus, H.J., Die prophetische Verkündigung des Rechts in
Israel,
Theologische Studien (51)
Zollikon 1957, p.3 - 38 36
- Laney, J.C., The Role of the Prophets in God's Case against
Israel,
Bibliotheca Sacra, Dallas 1981, p.313 - 325 13
- Limburg, J., The Root rib and the Prophetic Lawsuit Speeches,
Journal of Biblical Literature LXXXVIII |1969,
p.291 - 304 14
- Lucas, E.C., Covenant, Treaty and Prophecy,
themelios,
Leicester 1982, p.19 - 23 3
- Mendenhall, G.E., Recht und Bund in Israel und dem Alten Vordern
Orient,
Theologische Studien (64)
Zürich 1960, p.5 - 63 59
- Nielsen, K., Das Bild des Gerichts (Rib-Pattern) in Jesaja
1,1 - 12,
Vetus Testamentum vol.XXIX , p.309 - 324 26
- Nielsen, K., Jahve som anklager og dommer.En undersøgelse af
de profetiske retstaler (Rib-Pattern),
Århus 1976, p.1 - 170 171

Nielsen, K.,	Jahve som anklager og dommer. En undersøgelse af de profetiske retstaler (Rib-Pattern), noter Århus 1976, p.1 - 110	111
Willis, J. I.,	The First Perikope in the Book of Isaiah, Vetus Testamentum XXXIV 1984, p.63 - 77	15
Westermann, C.,	Grundformen prophetischer Rede! Beiträge zur Evangelischer Theologie(31), München 1960, p.7 - 150	144
Würthwein, E.,	Der Ursprung der prophetischen Gerichtsrede, Zeitschrift für Theologie und Kirche (49) 1952, p.1 - 16	16
Young, E. J.,	The Book of Isaiah 1 - 18, Michigan 1981, p.3 - 80	<u>78</u>
		<u>908</u>